

Sygn. akt III AUa 731/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 lutego 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie - Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Zofia Rybicka - Szkibieli
Sędziowie:	SSA Jolanta Hawryszko (spr.) SSA Romana Mrotek
Protokolant:	St. sekr. sąd. Edyta Rakowska

po rozpoznaniu w dniu 21 lutego 2013 r. w Szczecinie

sprawy Miejskiego Zakładu (...) w G. W..

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. W..

przy udziale zainteresowanego T. G.

o ustalenie wysokości podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne

na skutek apelacji organu rentowego

od wyroku Sądu Okręgowego w Gorzowie Wlkp. VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 20 czerwca 2012 r. sygn. akt VI U 366/12

1. oddala apelację,
2. zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. W.. na rzecz Miejskiego Zakładu (...) w G. W.. kwotę 120 zł (sto dwadzieścia złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w instancji odwoławczej.

Sygn. akt III AUa 731/12

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. W.. decyzją z 25 stycznia 2012 r. stwierdził, że podstawa wymiaru składek T. G. w grudniu 2010 r. z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę w Miejskim Zakładzie (...) w G. W.. wynosi na ubezpieczenie emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe po 3.717,91 zł, a na ubezpieczenie zdrowotne 3.208,18 zł.

Od powyższej decyzji odwołał się (...) w G. W., **który wniósł** o jej zmianę poprzez ustalenie, że podstawa wymiaru składek od wynagrodzenia ubezpieczonego w grudniu 2010 r. wynosiła tyle, ile pierwotnie zadeklarował płatnik, tj. bez

uwzględniania wypłaconych z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych 800 zł brutto. Odwołujący argumentował, że świadczenie finansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach ZFŚS nie stanowi podstawy wymiaru składek.

Organ rentowy wniósł o oddalenie.

Zainteresowany T. G. nie ustosunkował się do odwołania.

Wyrokiem z 20 czerwca 2012 r. Sąd Okręgowy w Gorzowie Wlkp. **zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że podstawę wymiaru składek za grudzień 2010 r. za zainteresowanego T. G. na ubezpieczenie emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe ustalił jako 2917,91 zł, a na ubezpieczenie zdrowotne 2517,86 zł.**

Sąd okręgowy ustalił, że w (...) obowiązuje regulamin Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych uzgodniony ze związkami zawodowymi, który od 1 października 2010r. przewidywał, że z okazji Świąt Bożego Narodzenia wszyscy pracownicy otrzymają świadczenia pieniężne. Wysokość świadczeń określić miała komisja socjalna, na podstawie złożonych przez pracowników oświadczeń, po zatwierdzeniu przez dyrektora. Niezłożenie oświadczenia w określonym terminie powodować miało przyznanie świadczenia w najniższej wysokości (pkt VII.1). Komisja socjalna, składająca się z przedstawicieli trzech związków zawodowych, na posiedzeniu 24 listopada 2010 r. przyznała wszystkim pracownikom zatrudnionym na 30 listopada 2010 r. bonus finansowy z okazji świąt bożonarodzeniowych według kryterium dochodu na osobę w rodzinie: 600 i poniżej - 870 zł, 601-1.000 - 850 zł, 1.001-1.400 - 820 zł, 1.401 i powyżej - 800 zł brutto świadczenia. Zainteresowany nie złożył oświadczenia o uzyskiwanych dochodach, wobec czego świadczenie zostało przyznane mu w najniższej wysokości. W grudniu 2010 r. ze środków funduszu socjalnego wypłacono 800 zł.

Przywołując treść art. 4 pkt 9 i art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (j.t. Dz.U. z 2009 r., nr 205, poz. 1585 ze zm., zwana dalej ustawą systemową); art. 81 ust. 1 w zw. z art. 66 ust. 1 pkt 1a ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych (Dz.U. z 2008 r., nr 164, poz. 1027) oraz § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (Dz.U. nr 161, poz. 1106, zwane dalej rozporządzeniem) sąd okręgowy stwierdził, że podstawy wymiaru składek nie stanowią przychody w postaci świadczeń finansowanych ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach z.f.ś.s. Dopiero w przypadku wystąpienia przez związki zawodowe z żądaniem określonym art. 8 ust. 3 ustawy z dnia 4 marca 1994r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (dalej jako ustawa o z.f.ś.s.) i uwzględnieniu takiego żądania, można by uznać, że świadczenie nie zostało wypłacone ze środków funduszu socjalnego. Zdaniem sądu I instancji przyjmując nawet możliwość kwestionowania przez organ rentowy (choć takie uprawnienie przysługuje jedynie związkom zawodowym) zasadności przyznawania świadczeń socjalnych, to zgodnie z art. 8 ust. 1 ustawy o z.f.ś.s. przyznawanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokość dopłat z Funduszu uzależnia się od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu. Ustęp 2 tego artykułu stanowi, iż zasady i warunki korzystania z usług i świadczeń finansowanych z Funduszu, z uwzględnieniem ust. 1, oraz zasady przeznaczania środków Funduszu na poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej określa pracodawca w regulaminie ustalonym zgodnie z art. 27 ust. 1 albo z art. 30 ust. 5 ustawy o związkach zawodowych. Pracodawca, u którego nie działa zakładowa organizacja związkowa, uzgadnia regulamin z pracownikiem wybranym przez załogę do reprezentowania jej interesów. Zgodnie z ust. 3 związkom zawodowym przysługuje prawo wystąpienia do sądu pracy z roszczeniem o zwrot Funduszowi środków wydatkowanych niezgodnie z przepisami ustawy lub o przekazanie należnych środków na Fundusz. Oznacza to, że świadczenia socjalne z z.f.ś.s mają charakter uznaniowy i prawo ubiegania się o nie przysługuje wszystkim osobom uprawnionym (do czasu ich przyznania). Z treści powołanego powyżej przepisu wynika, że ocena kryteriów i decyzja o przyznaniu świadczenia należy do pracodawcy. W odwołującym zakładzie kryteria przyznawania świadczeń określone zostały w regulaminie, uzgodnionym ze związkami zawodowymi. Sąd okręgowy zwrócił uwagę, że o przyznawaniu spornych świadczeń decydowała komisja socjalna składająca się z przedstawicieli związków zawodowych działających w zakładzie. W

dniu 24 listopada 2010 r., postanowiła przyznać wszystkim pracownikom zatrudnionym na dzień 30 listopada 2010 r. bonus finansowy z okazji Świąt Bożego Narodzenia według kryterium dochodu na osobę w rodzinie. Zgodnie z regulaminem z.f.ś.s., w przypadku nie złożenia oświadczenia w określonym terminie, świadczenie pieniężne było przyznane w najniższej wysokości. Złożenie takiego oświadczenia było dobrowolne. Pracodawca nie może bowiem zmusić swoich pracowników do składania tego rodzaju oświadczeń. Niezłożenie zaś takiego oświadczenia nie może skutkować pozbawieniem prawa do przedmiotowego świadczenia. Jedyną konsekwencją było przewidziane przez komisję przyznanie bonusu finansowego w najniższej wysokości. W ocenie sądu I instancji kryterium dochodu na członka rodziny jest kryterium uwzględniającym sytuację rodzinną, majątkową i życiową pracownika. Jest kryterium obiektywnym i sprawdzalnym (im więcej osób w rodzinie, tym dochód rodziny jest dzielony na większą ilość osób). Pracodawcy gospodarują środkami z.f.ś.s wyłącznie na podstawie regulaminu, który muszą mieć bez względu na to, czy fundusz ten tworzą obowiązkowo, czy dobrowolnie. W regulaminie określają przede wszystkim zasady przeznaczania środków funduszu na poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej oraz warunki korzystania ze świadczeń finansowanych z jego środków. Pracodawca nie może w regulaminie ograniczyć kręgu osób uprawnionych do korzystania z funduszu. W ocenie sądu okręgowego, zgodnie z uregulowaniami ustawy i charakteru uznaniowego świadczeń przyjęte kryteria (dochód na członka rodziny) są dopuszczalne. Regulamin i jego zmiany uzgadniane były ze związkami zawodowymi, a bezpośrednio kryteria i przyznawanie świadczeń należało do komisji socjalnej, składającej się wyłącznie z przedstawicieli związków zawodowych. Sąd okręgowy uznał zatem, że nie zachodziła podstawa do zastosowania art. 8 ust. 3 ustawy o z.f.ś.s., który przewiduje, iż związkom zawodowym przysługuje prawo wystąpienia do sądu pracy z roszczeniem o zwrot funduszowi środków wydatkowanych niezgodnie z przepisami ustawy lub o przekazania należnych środków na fundusz.

Uznając, że wyliczenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe, chorobowe, wypadkowe i zdrowotne przedstawione przez płatnika składek jest prawidłowe, sąd okręgowy zmienił zaskarżoną decyzję i określił prawidłowe podstawy wymiaru składek ubezpieczonego za grudzień 2010 r. Orzekł ponadto o kosztach postępowania.

Apelację od powyższego wyroku wniósł **organ rentowy, który** zaskarżył orzeczenie w całości, zarzucając mu naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.: art. 2 pkt 1, art. 8 ust. 1, 2 i 3 ustawy o z.f.ś.s.; art. 18 ust. 1 w zw. z art. 4 pkt 9 ustawy systemowej; § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia w zw. z art. 21 ustawy systemowej; art. 81 ust. 1 w zw. z art. 66 ust. 1 pkt 1 lit. a ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz art. 86 ust. 1 i ust. 2 pkt 2 ustawy systemowej; a także przepisów prawa procesowego, tj.: art. 227, art. 232 zd. 1, art. 233 § 1 i art. 328 vv§ 2 k.p.c. Wskazując na powyższe zarzuty apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w całości i oddalenie odwołania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy sądowi okręgowemu do ponownego jej rozpoznania, a także o zasądzenie od płatnika składek na rzecz organu rentowego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego za obie instancje.

W uzasadnieniu skarżący poniósł, że sąd okręgowy dopuścił się naruszenia przepisów prawa materialnego, gdyż nie zastosował art. 2 pkt 1 ustawy o z.f.ś.s., który definiuje pojęcie „działalność socjalna”. Enumeratywne wymienienie form działalności oznacza, że płatnik składek powinien zweryfikować, na jakie to poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej określone w przepisie i regulaminie z.f.ś.s zainteresowany przeznaczył sporne świadczenie. W toku postępowania płatnik składek nie wykazał, stosownymi środkami dowodowymi, weryfikacji rzeczywistego i faktycznego przeznaczenia wypłaconych na rzecz 59-ciu pracowników, w tym zainteresowanego, świadczeń w postaci bonusu finansowego z okazji Świąt Bożego Narodzenia. Zdaniem apelującego okoliczność, polegająca na braku możliwości zakwalifikowania przeznaczenia spornego świadczenia do jednego z celów, o których mowa w przepisie art. 2 pkt 1 ustawy o z.f.ś.s., przesądzała o oddaleniu w całości odwołania płatnika od spornej decyzji w niniejszej sprawie. Zdaniem apelującego pracodawca mógł ustanowić w regulaminie zasadę pozwalającą na zweryfikowanie przeznaczenia wypłaconych pracownikom świadczeń, np. poprzez złożenie oświadczeń na co te środki zostały przez nich wykorzystane. Dalej skarżący dowodził, że skoro zgodnie z art. 8 ust. 1 i 2 ustawy o z.f.ś.s., przyznawanie świadczeń z ZFŚS uzależnia się od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z funduszu, a zasady i warunki korzystania ze świadczeń oraz zasady przeznaczania środków funduszu na poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej określa pracodawca w regulaminie; to płatnik składek nie mógł przyznać zainteresowanemu

świadczenia w najniższej wysokości, w związku z nie złożeniem oświadczenia o uzyskiwanych dochodach. Zdaniem apelującego taki sposób określenia przez płatnika warunku korzystania ze świadczeń finansowanych z ZFŚS, nie realizuje ustawowego obowiązku płatnika, polegającego na uzależnieniu przyznawania świadczeń od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej zainteresowanego. Ustawodawca w sposób jednoznaczny określił przedmiotowy obowiązek adresowany wyłącznie do pracodawcy i w tym celu użył w treści przepisu określenia uzależnienia się, rozumianego jako powinność pracodawcy uprzedniego ustalenia wskazanej powyżej sytuacji zainteresowanego, warunkującej wypłatę spornego świadczenia. Ponadto skarżący stwierdził, że sąd okręgowy dopuścił się błędnej wykładni i niewłaściwego zastosowania przepisu art. 8 ust. 3 ustawy o z.f.ś.s. stwierdzając, że wyłącznie uwzględnienie roszczenia związku zawodowego płatnika o zwrot funduszowi środków wydatkowanych niezgodnie z przepisami ustawy stanowi podstawę do uznania, że sporne świadczenie nie zostało wypłacone ze środków ZFŚS. Przedmiotowa regulacja takiej wyłącznej podstawy nie stanowi i nie znajdowała ona zastosowania w szczególności wobec tego, że w niniejszej sprawie działające u płatnika związki zawodowe nie występowały z w/w roszczeniem, na co z kolei organ rentowy nie miał wpływu. Powyższe skutkowało błędną wykładnią art. 18 ust. 1 w zw. z art. 4 pkt. 9 ustawy systemowej, § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia w zw. z art. 21 w/w ustawy, art. 81 ust. 1 w zw. z art. 66 ust. 1 pkt. 1 lit. a ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych i wyłączeniem przez sąd okręgowy z podstawy wymiaru składek przychodu związanego z przyznaniem spornego świadczenia zainteresowanemu. Apelujący podniósł także, że stanowisko sądu okręgowego, iż organ rentowy nie jest władny do weryfikowania udzielonych pracownikom świadczeń pod kątem spełniania określonych w regulaminie ZFŚS kryteriów, naruszył dyspozycję przepisów art. 86 ust. 1 i ust. 2 pkt 2 ustawy systemowej, zgodnie z którymi kontrolę wykonywania zadań i obowiązków w zakresie ubezpieczeń społecznych przez płatników składek przeprowadzają inspektorzy kontroli ZUS. Kontrola może obejmować w szczególności prawidłowość i rzetelność obliczania, potrącania i opłacania składek oraz innych składek i wpłat, do których pobierania zobowiązany jest ZUS.

Zdaniem skarżącego sąd okręgowy dopuścił się także naruszenia przepisów prawa procesowego, w szczególności art. 227 k.p.c. i art. 233 § 1 k.p.c. w wyniku pominięcia istotnej dla rozstrzygnięcia sprawy okoliczności, polegającej na wykazaniu przez organ rentowy braku weryfikacji przez płatnika składek na jakie poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej określonej w regulaminie z.f.ś.s., obowiązującym u tego płatnika od 1 października 2010 roku, zainteresowany przeznaczył sporne świadczenie. Ponadto sąd I instancji dopuścił się naruszenia przepisu art. 232 zd. 1 k.p.c., bowiem płatnik nie zaoferował jakichkolwiek środków dowodowych na okoliczność dokonywania weryfikacji wydatkowania przez pracowników świadczeń z z.f.ś.s, co powinno było skutkować oddaleniem w całości odwołania od zaskarżonej decyzji. Sąd okręgowy odmówił także wiarygodności i mocy dowodowej dowodom nie podając przyczyn tej odmowy, czym naruszył także dyspozycję przepisu art. 328 § 2 k.p.c. Przedmiotowe uchybienia miały, w ocenie skarżącego, istotny wpływ na wynik sprawy.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja organu rentowego jest nieuzasadniona. Sąd apelacyjny, wbrew zarzutom skarżącego, podziela zarówno ustalenia faktyczne, jak i ocenę prawną, zaprezentowane w uzasadnieniu wyroku sądu I instancji. Świadczenia w postaci bonusów finansowych z okazji Świąt Bożego Narodzenia, przyznawane w ramach z.f.ś.s. pracownikom (...), którzy nie złożyli oświadczeń o swojej sytuacji rodzinnej i majątkowej, nie stanowią podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne zainteresowanego.

Zasady ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne regulują przepisy ustawy systemowej. Natomiast zgodnie z art. 81 ust. 1 i 6 ustawy o świadczeniach z opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, do ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie zdrowotne stosuje się przepisy określające podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe. Na podstawie art. 18 ust. 1 ustawy systemowej podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne stanowi przychód – w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych, co wynika z art. 4 ust. 9 ustawy systemowej. Natomiast z mocy delegacji zawartej w art. 21 tej ustawy obowiązuje rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe. W § 2 ust. 1 tego rozporządzenia wymieniono przychody, które nie stanowią podstawy wymiaru składek, w tym, w punkcie 19

świadczenia finansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych.

Regulacja § 2 pkt 19 rozporządzenia jednoznacznie definiuje, że kwalifikacja prawna przychodu podlegającego wyłączeniu jest determinowana celem jego przeznaczenia i źródłem pochodzenia i nie definiuje żadnych innych przesłanek. Jeśli więc bony towarowe finansowane są ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach z.f.ś.s., to nie są one wliczane do podstawy wymiaru składek, gdyż mieszczą się w dyspozycji tegoż przepisu. Wskazana podstawa materialnoprawna zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia przekonuje więc, że rzeczą organu rentowego jest przede wszystkim analiza celów socjalnych i źródeł ich finansowania. Wadliwe jest przy tym założenie, aby wskazany cel socjalny utożsamiać wyłącznie z określonymi kryteriami przyznawania świadczeń socjalnych, a przez to aby przyznać organowi rentowemu uprawnienie do weryfikacji kryteriów socjalnych przyjętych przez płatnika. Uprawnienie takie w żadnym razie nie wynika z przytoczonych podstaw prawnych. W przekonaniu sądu apelacyjnego obowiązujące w tej mierze regulacje (przede wszystkim cytowany § 2 pkt 19 rozporządzenia) wyraźnie sprowadzają uprawnienia kontrolne organu rentowego jedynie do ustalenia, czy istnieje w regulaminie z.f.ś.s. podstawa sfinansowania bonusów, czy świadczenia te mają w istocie charakter socjalny oraz sprawdzenia, czy środki rzeczywiście pochodzą z funduszu świadczeń socjalnych. Stanowisko to jest konsekwentnie prezentowane w licznych orzecznictwie Sądu Apelacyjnego w Szczecinie m.in. w wyrokach z 11 października 2012 r. (III AUa 539/12); z 4 grudnia 2012 r. (III AUa 570/12), czy z 17 stycznia 2013 r. (III AUa 647/12).

Analiza zachowania pracodawcy realizującego cele socjalne oczywiście powinna uwzględniać obowiązujące w tym względzie przepisy prawa pracy i powinna być prowadzona w każdym przypadku, który budzi wątpliwości. Obowiązek pracodawcy zaspokajania w miarę możliwości i warunków potrzeb bytowych, socjalnych i kulturalnych pracowników wynika z art. 16 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy (t.j. Dz.U. z 1998 r., nr 21, poz. 94 ze zm.) i jest jedną z podstawowych zasad prawa pracy. Ustawodawca w art. 94 pkt 8 k.p. nałożył na pracodawcę obowiązek zaspokajania w miarę posiadanych środków socjalnych potrzeb pracowników. Pracodawcy nie mają zatem bezzwłódnego obowiązku prowadzenia działalności socjalnej na rzecz pracowników, gdyż przepisy kodeksu jedynie postulują prowadzenie takiej działalności, aby nie dopuścić do zupełnej dowolności w omawianym zakresie, obowiązek zaspokajania potrzeb socjalnych pracowników został warunkowo ujęty w ustawie o z.f.ś.s. Uprawnia ona pracodawców do modyfikacji w prawie wewnątrzzakładowym (w układach zbiorowych pracy) obowiązków wynikających z ustawy, aby umożliwić im uzależnienie działalności socjalnej od posiadanych warunków i możliwości. Nie można pomijać, że zgodnie z intencją ustawodawcy z.f.ś.s. jest dobrowolnym funduszem na poziomie zakładu pracy, którego podstawowym zadaniem jest sfinansowanie przez pracodawcę pomocy socjalnej między innymi na rzecz pracowników i ich rodzin.

W myśl art. 1 ust. 1 ustawa o z.f.ś.s. określa zasady tworzenia w zakładach pracy zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, zwanego dalej "Funduszem", i zasady gospodarowania środkami tego Funduszu, przeznaczonego na finansowanie działalności socjalnej organizowanej na rzecz osób uprawnionych do korzystania z Funduszu oraz na dofinansowanie zakładowych obiektów socjalnych ale przy założeniu, że fundusz został uruchomiony. Bez wątplenia zatem pojęcie socjalny utożsamiane jest z zaspokajaniem potrzeb bytowych, materialnych i kulturalnych uprawnionych osób. Z kolei zasady gospodarowania funduszem oznaczają sposób podejmowania decyzji związanych z wydatkowaniem środków finansowych i sposobem ich gromadzenia. Świadczenia socjalne nie są elementem stosunku pracy. Ze środków funduszu finansuje się zatem świadczenia nie wynikające z warunków wynagradzania za pracę oraz niezależne od wyników i jakości wykonywanej pracy. Jedynie te działania, które podejmowane są w interesie pracowników, a nie pracodawcy mieszczą się w ustawowym pojęciu zakładowa działalność socjalna.

Ustawa o z.f.ś.s. definiuje w art. 2 pkt 1, że działalność socjalna to usługi świadczone przez zakłady pracy na rzecz różnych form wypoczynku, działalności kulturalno-oświatowej, sportowo-rekreacyjnej, udzielanie pomocy materialnej - rzeczowej lub finansowej, a także zwrotnej lub bezzwrotnej pomocy na cele mieszkaniowe na warunkach określonych umową. Definicja działalności socjalnej daje zatem pracodawcy możliwość wręczania ze środków funduszu m. in. bonusów finansowych z okazji Świąt Bożego Narodzenia z tytułu zwiększonych wydatków w tym okresie. Warunkiem umożliwiającym ich przyznanie jest zapisanie takich form pomocy w regulaminie funduszu oraz określenie trybu ich przyznawania (czy przyznanie następuje np. na wniosek osoby uprawnionej, czy też z

inicjatywy pracodawcy), a to w myśl art. 8 ust. 1 i 2 ustawy o z.f.ś.s., który stanowi, że przyznawanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokość dopłat z Funduszu uzależnia się od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu; Zasady i warunki korzystania z usług i świadczeń finansowanych z Funduszu, z uwzględnieniem ust. 1, oraz zasady przeznaczania środków Funduszu na poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej określa pracodawca w regulaminie ustalonym zgodnie z art. 27 ust. 1 albo z art. 30 ust. 5 ustawy o związkach zawodowych. Pracodawca, u którego nie działa zakładowa organizacja związkowa, uzgadnia regulamin z pracownikiem wybranym przez załogę do reprezentowania jej interesów. Ustawa nie nakazuje pracodawcy formułowania określonych kryteriów, nie formułuje też procedury dysponowania środkami funduszu pozostawiając te kwestie dobrowolnej decyzji pracodawcy. Stawia jedynie wymóg uzależniania świadczeń z funduszu od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej oraz wymóg określenia zasad i warunków korzystania ze środków funduszu. Ustawa o z.f.ś.s. wyklucza bowiem tworzenie zasad podziału funduszu w sprzeczności z art. 8 ust. 1; jest to przepis bezwzględnie obowiązujący. Należy zatem podzielić pogląd sądu okręgowego, że brzmienie art. 8 ust. 1 ustawy o z.f.ś.s. nie upoważnia do przyznawania osobom uprawnionym prawa do świadczeń socjalnych w takiej samej wysokości. Przepis ten wyraźnie określa związek pomiędzy wartością przyznanego świadczenia, a łącznie rozpatrywaną sytuacją życiową, rodzinną i materialną osoby uprawnionej.

Zdaniem sądu apelacyjnego przywołane przepisy prawa świadczą, że przy wypłacaniu świadczeń z z.f.ś.s. konieczne jest rozróżnienie ich wysokości na rzecz poszczególnych pracowników w zależności od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej konkretnego beneficjenta. W niniejszej sprawie płatnik składek obowiązkowi temu sprostął. Pobieranie od pracowników oświadczeń, w których dobrowolnie ujawniali wysokość dochodów przypadających na członka rodziny, pozwalało w sposób obiektywny rozdzielić środki z funduszu pomiędzy załogę zakładu pracy. Okoliczność, że osoby, które oświadczenia nie złożyły, otrzymywały bonus finansowy w najniższej wysokości nie sprzeciwiała się zasadzie różnicowania wysokości świadczenia w zależności od sytuacji socjalnej. W ocenie sądu apelacyjnego pracodawca jest uprawniony do tworzenia swoistego domniemania, że osoba odmawiająca złożenia oświadczenia znajduje się w kręgu osób o najlepszej sytuacji materialno-bytowej. Zgodnie z postanowieniami regulaminu z.f.ś.s. obowiązującego w (...), pracownicy którzy nie złożyli oświadczeń, otrzymywali świadczenia w takiej wysokości, jak pracownicy, których dochód przekraczał 1.401 zł brutto na osobę w rodzinie. Oczywiście jest, że zwiększone wydatki w okresie świątecznym dotyczą wszystkich pracowników, zatem przyznanie bonusów finansowych każdemu zatrudnionemu na dzień 30 listopada 2010 r., było zgodne z art. 8 ust. 1 ustawy o z.f.ś.s.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 8 maja 2002 r. (sygn. I PKN 267/01, OSNP z 2004 r., nr 6, poz. 99) stwierdził, że „pracodawca nie narusza dóbr osobistych pracownika (art. 23 k.c., art. 47 i art. 51 ust. 1 i 2 Konstytucji), zobowiązując go zgodnie z postanowieniami regulaminu przyznawania zapomóg z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych do złożenia zaświadczenia o zarobkach uzyskiwanych u drugiego pracodawcy”, a w uzasadnieniu podniósł, że w ustawie „jest [...] zawarta zasada przyznawania ulgowych usług i świadczeń oraz dopłat z funduszu według kryteriów o charakterze wyłącznie socjalnym, tj. uzależnionych co do zasady i wysokości od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z funduszu. Z tego zaś punktu widzenia nie może być obojętne to, czy i jakie dochody osiąga pracownik poza zakładem pracy, w którym ubiega się o świadczenie, oraz jaka jest sytuacja życiowa wszystkich członków jego rodziny, z którymi prowadzi wspólne gospodarstwo domowe. Jeżeli więc przyznawanie świadczeń jest uzależnione od wymienionych wyżej kryteriów, to oczywiście staje się, że sytuacja pracownika lub innej osoby uprawnionej do korzystania z funduszu wymaga każdorazowo wyjaśnienia, ustalenia i oceny”. Sąd apelacyjny zauważa jednak, że pracodawca ma prawo domagać się od pracownika udzielania informacji i odmowa ich udzielenia może skutkować nieprzyznaniem świadczenia (jeśli stanowi tak regulamin), bądź też skutkować może przyznaniem świadczenia w najniższej wysokości (jak ma to miejsce w niniejszej sprawie).

Sąd II instancji nie podzielił też stanowiska skarżącego, jakoby sąd okręgowy dopuścił się naruszenia przepisów prawa materialnego, poprzez niezastosowanie art. 2 pkt 1 ustawy o z.f.ś.s., który definiuje pojęcie działalność socjalna. Przede wszystkim, wbrew twierdzeniom apelującego, przepis ten nie daje pracodawcy uprawnienia do zweryfikowania, na jakie to poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej zainteresowany przeznaczył sporne świadczenie. Art. 2 pkt 1 ustawy o z.f.ś.s., w zakresie wynikającym z przedmiotu sporu w niniejszej sprawie, stanowi jedynie, że działalność

socjalna, to m.in. udzielanie pomocy materialnej - rzeczowej lub finansowej. Pomoc ta może przybrać postać bonusu finansowego. Sąd apelacyjny stoi na stanowisku, że pracodawca nie dysponuje uprawnieniami do weryfikowania, jakie konkretnie produkty bądź też usługi opłacił z wypłaconych środków ich beneficjent. Gromadzenie przez płatników składek danych o zakupywanych przez pracowników towarach, czy to w postaci oświadczeń, czy innych (np. paragony sklepowe), stanowiłoby nieuprawnione gromadzenie danych o pracowniku.

Wzmocnienia argumentacji apelującego nie stanowi orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 6 lutego 2008 r. (sygn. II PK 156/07, OSNP z 2009 r., nr 7-8, poz. 96), w którym Sąd Najwyższy stwierdził: przepis art. 8 ust. 1 (...) nie stanowi podstawy przyznania wszystkim pracownikom świadczeń pieniężnych, które nie zmierzają do realizacji celów socjalnych zgodnych z art. 1 ust. 1 i art. 2 pkt 1 tej ustawy. Pogląd ten co do zasady aprobuje sąd apelacyjny. Należy jednak nadmienić, że fakty, w jakich orzekał Sąd Najwyższy były odmienne od ujawnionych w niniejszej sprawie. Sąd Najwyższy rozstrzygał przy ustaleniu, że wszyscy pracownicy otrzymali udział w premii prywatyzacyjnej, co stanowiło rozdysponowanie wśród osób uprawnionych 15% wartości przedsiębiorstwa przekazanych do zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. Tym samym pracownicy ci nie otrzymywali żadnych środków o przeznaczeniu socjalnym. W niniejszej zaś sprawie poza sporem pozostaje okoliczność, że celem wypłacenia spornej kwoty były zwiększone wydatki zainteresowanego związane z okresem bożonarodzeniowym.

Abstrahując od powyższego należy stwierdzić jednoznacznie, że sposób spożytkowania świadczenia w żadnym razie nie może dyskredytować tego świadczenia i arbitralnie przesądzać o zaniechaniu realizacji celów socjalnych. Nie świadczy też o wynagrodzeniowej naturze świadczenia, która uzasadniałaby oskładkowanie przychodu. Bezsprawnie pracodawca przekazywał pracownikom bonusy finansowe na cele związane ze Świętami Bożego Narodzenia i wypełniał ustawowy wymóg finansowania świadczeń ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach z.f.ś.s.

Należy przy tym podkreślić, że jedyną sankcją ustawowo sformułowaną za naruszenie przepisów ustawy sprowadza się do art. 8 ust. 3 ustawy o z.f.ś.s., który stanowi, że Związkowi zawodowym przysługuje prawo wystąpienia do sądu pracy z roszczeniem o zwrot Funduszowi środków wydatkowanych niezgodnie z przepisami ustawy lub o przekazanie należnych środków na Fundusz oraz art. 12a. Kto, będąc pracodawcą lub będąc odpowiedzialnym, w imieniu pracodawcy, za wykonywanie przepisów ustawy, nie wykonuje przepisów ustawy albo podejmuje działania niezgodne z przepisami ustawy, podlega karze grzywny; W sprawach, o których mowa w ust. 1, orzeka się na podstawie wniosku pochodzącego od właściwego organu Państwowej Inspekcji Pracy w trybie określonym przepisami Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia. Tym samym sąd apelacyjny podziela stanowisko, że organ rentowy nie jest władny do weryfikowania udzielonych pracownikom świadczeń pod kątem spełniania określonych w regulaminie kryteriów. Władny był natomiast do kwestionowania celów jakie określił pracodawca przeznaczając bony finansowe wypłacane pracownikom. Jak to zostało jednak wykazane we wcześniejszej części rozważań, regulamin z.f.ś.s., obowiązujący w zakładzie płatnika, przewidywał przeznaczenie środków funduszu na cele związane ze Świętami Bożego Narodzenia wszystkim pracownikom. Przyznanie świadczeń uzależniono od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej, którą zbadać miała komisja socjalna na podstawie złożonych przez pracowników oświadczeń. W wypadku niezgodnego z prawem administrowania środkami funduszu pracodawca ponosi odpowiedzialność cywilną (art. 8 ust. 3 u.z.f.ś.s.) i karno-administracyjną (art. 12a u.z.f.ś.s.). Trzeba zauważyć, że działające w (...) związki zawodowe nie kwestionowały zasady przydzielania bonusów i ich wysokości, jak i postanowień istniejącego regulaminu.

Wskazując na powyższe Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację jako bezzasadną (pkt 1). Na podstawie art. 98 k.p.c., art. 99 k.p.c. i 108 § 1 k.p.c., § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu, zasądził koszty zastępstwa procesowego 120 zł.

SSA Romana Mrotek SSA Zofia Rybicka – Szkibiel SSA Jolanta Hawryszko